

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С.СКОВОРОДИ

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Харків 2023

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

***Формування життєвої компетентності осіб з особливими
освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної
та інклюзивної освіти***

Збірник наукових праць

Харків – 2023

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Заступник головного редактора – Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Відповідальний секретар – Якуба Леся Станіславівна, викладач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Трубавіна Ірина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Луценко Олена Володимирівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Козачек Надія Олексіївна, старший викладач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 3 від 15.03.2023 р.

3 41

Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти» / За загальною редакцією Ю. Д. Бойчука – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. – 629 с.

Збірник містить наукові праці, присвячені висвітленню проблеми формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладах спеціальної, інклюзивної та позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Електронне видання

закладу позашкільної освіти.....	128
<i>Литв'яков М.В.</i> Форми занять у воді з корекції емоційно-вольової сфери дошкільників.....	132
<i>Лісова Т.В.</i> Пальчиковий ігротренінг як ефективний засіб розвитку мовлення дітей-логопатів.....	135
<i>Любченко І.І.</i> Інноваційні технології розвитку в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі.....	137
<i>Матвієнко Н.М.</i> Інноваційні технології в роботі з дітьми з розвитку та корекції мовлення в системі спеціальної освіти.....	142
<i>Мацюк З.</i> Мак-техніки для створення метафоричної асоціативної казки в закладах інклюзивної освіти.....	146
<i>Міщенко О.А., Козачек Н.О.</i> Особливості проведення пропедевтичної педагогічної практики здобувачів ХНПУ імені Г. С. Сковороди в закладах спеціальної освіти в реаліях сьогодення.....	149
<i>Миколук Д.О.</i> Ранній медико-педагогічний супровід та психологічна підтримка батьків дітей з порушеннями слуху (від 0 до 3 років).....	155
<i>Новгородський Р.Г.</i> Особливості навчально-виховного процесу для дітей з розладами аутистичного спектру в закладах освіти.....	158
<i>Отрошко Т.Ф., Полонська А. Ю.</i> Інклюзивна освіта в початковій школі.....	161
<i>Падун В.С.</i> Розвиток діалогічної компетенції у дітей із розладами аутистичного спектру.....	163
<i>Паламар О.М.</i> Інтерактивні методи в освіті дітей з порушеннями зору.....	166
<i>Пехарєва А.С., Кондратенко В.О.</i> Танцювально-рухова терапія як один із видів корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ООП.....	169
<i>Пехарєва А.С., Осика Ю.Ю.</i> Специфічні особливості соціалізації молодших школярів з особливими освітніми потребами засобами арт-терапії.....	172
<i>Пилипенко Н. В.</i> Динаміка відносин в дитячій інклюзивній туристській групі.....	177
<i>Проскурняк О. І.</i> Діагностика соціальної дезадаптованості першокласників з порушеннями інтелекту в інклюзивному класі.....	181
<i>Пищкіна-Фирсова Д.А.</i> Посилення ресурсів стійкості фахівців спеціальної та інклюзивної освіти під час воєнного стану.....	184
<i>Ревуцька О.В., Пархоменко М.В.</i> Інноваційний потенціал здоров'язбережувальних педагогічних технологій в спеціальній освіті.....	186
<i>Рібицун Ю. В.</i> Логопсихосинергетичний портрет дитини із заїканням.....	191
<i>Савінова Н.В., Кутержинська К.М.</i> Формувальні наративи морально-етичних компонентів деонтологічної культури майбутніх учителів-логопедів.....	196
<i>Савінова Н.В., Нездатна А.П.</i> Психолінгвістичний контент поняття мовленнєва інтенція у логокорекційних системах сучасної логопедії.....	200
<i>Савінова Н.В., Спіріна І.В.</i> Науковий дискурс змістового контенту	

зрозумілих дітям з порушеннями зору технологій до більш складних та тривалих).

Процес формування інтерактивних груп, до яких залучаються діти з порушеннями зору, вимагає особливої уваги учителя. Діяльність груп має бути чітко структурована, ролі учасників визначені та розподілені, процедури дій – визначені (надано інструктаж). Інтерактивною групою діяльністю не слід зловживати, необхідно змінювати форми роботи, надавати учням можливість навчатися самостійно (індивідуально). Для уникнення викривлення інформації, отриманої у процесі групового інтерактивного навчання, учитель може за допомогою традиційних методів навчання повернутися до основних теоретичних положень з метою узагальнення та уточнення знань та умінь, підбиття підсумків.

Застосування інтерактивної навчальної роботи може викликати спротив та небажання учнів з порушеннями зору брати у ній участь. Психологічно не підготовані до такого навчання діти можуть скаржитися на неможливість плідної роботи, зайві витрати часу, можуть обрати позицію спостерігача та не включатися у процес такого навчання. Тому запроваджувати інтерактивні методи у практику навчання дітей з порушеннями зору слід поступово, ураховуючи їхній навчальний та соціально-психологічний досвід [5, 18].

Література

1. Бондар В.І. Дидактика : Підручник. Київ, 2005. 264 с.
2. Коломієць Н.А. Дидактичні засади застосування інтерактивних методів навчання молодших школярів: автореф. дис. ...канд пед наук. Київ, 2019. 21 с.
3. Максимюк С.П. Педагогіка : Навчальний посібник. Київ, 2005. 667 с.
4. Паламар О.М. Психологічні основи корекційно-компенсаторної роботи при вивченні природознавства дітьми з порушеннями зору. Психологічний журнал. 2018. №8 (18). С. 132-144.
5. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 142 с.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ, 1997. 416 с.

Пехарєва А.С.

кандидат психологічних наук, доцент,
старший викладач
кафедри спеціальної педагогіки
і психології та інклюзивної освіти

Кондратенко В.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент
кафедри спеціальної педагогіки
і психології та інклюзивної освіти

Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВА ТЕРАПІЯ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ООП

Ми всі відгукуємось на музику, яка оточує нас із самого народження. Вона здатна регулювати настрій, покращувати самопочуття. Діти різною мірою музичні від природи, випадкові голосові прояви немовлят позначаються як співуче гуляння, інтонування, вокалізації, трелі. Реагуючи на комфорт та дискомфорт, малюки у різних тонах виражають радість чи горе, підкріплюючи власне звучання ритмічними рухами

За останні роки значно зросла кількість спеціалістів, які використовують у своїй практиці різні види танцю, танцювально-рухові методи та їх складові. Сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідники зазначають, що тіло та психіка людини нерозривно взаємопов'язані. Негативні емоції, придушення почуттів сприяють утворенню захисних тілесних механізмів у формі м'язової закріпаченості, що надає негативний вплив на психіку. Завданням психокорекційної роботи у танцювальній терапії є виявлення та опрацювання тілесних «затискачів», досягнення вільних та природних рухів. У свою чергу, тілесні зміни повинні спричинити зміни у всій структурі особистості.

Танець висвічує структуру та особливості взаємовідносин у групі, колективі, суспільстві (З. А. Абрамова, Л. Д. Блок, М.А. Волошин, Є.А. М.Куракіна, В.А.Лабунська, Є.К.Лугова.Т.А.Шкурко та ін). Вивчення соціально-психологічних характеристик впливу методу танцювально-рухової терапії на особистісні особливості та міжособистісні комунікації дозволяє грамотно використовувати танець у соціальній, соціально-психологічній та корекційній роботі фахівцями різного рівня та профілю.

Дослідження Коха та ін знайшли докази того, що танцювальна терапія є ефективною при корекції для таких станів, як тривога, порушення психофізичного розвитку, РАС, депресія, рак молочної залози, муковісцидоз, розлади харчової поведінки та ін., причому танцювальна терапія ефективна як у дітей, так і дорослих. [1]

Танцювальна терапія являє собою сукупність психокорекційних методик, що мають відмінності та особливості, що визначаються як жанровою приналежністю до певного виду мистецтва, так і спрямованістю, технологією психокорекційного лікувального застосування.

Для танцювальної терапії важливіше, що людина відчуває коли рухається. Суть танцтерапії полягає в тому, щоб зняти м'язову напругу, зруйнувати м'язовий панцир, який протягом життя гальмує вихід почуттів, думок, емоцій людини.

Значна частина дітей з порушеннями психофізичного розвитку, відчувають тривогу та психічну напругу. Об'єднання дітей у групи для занять танцями дозволяє зменшувати їхню психічну напругу, скорочувати емоційну дистанцію між дітьми та дорослими. Діти значно швидше починають засвоювати контакти з однолітками, активніше входять у громадське життя. [2]

Коли діти входять у студію, увага концентрується на взаєминах між фахівцем та учнем, між усвідомленим та неусвідомленим рухом. Таким чином, заняття танцювальною терапією мають сприятливу основу для встановлення

міцної взаємодії між дітьми, усунення їх психоемоційної напруги, скутості рухів, і навіть отримання позитивного ефекту корекції фізичних якостей, зокрема, специфічних координаційних здібностей.

Метою танцювальної терапії для дітей з ООП є формування функціонально-рухових, соціально-психологічних та духовно-моральних якостей за допомогою танцю, що сприяють більш успішній соціалізації.

Основна спрямованість танцювальної терапії – корекція зниженої функції розуміння власного тіла та його частин, як основної проблеми дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Завдання танцювально-рухової терапії для дітей з ООП наступні:

- розширення репертуару руху;
- підвищення рівня рухової активності;
- елементарне усвідомлення можливостей використання тіла;
- розвиток вміння виражати почуття та настрої
- нормалізація психоемоційного стану;
- розвиток комунікативних здібностей, почуття ритму;
- розвиток та вдосконалення уваги, пам'яті, емоцій, [2].

Дітям з ООП дуже важко адаптуватися до нової, незвичної обстановки, якою є для них освітній центр. Так чи інакше, - це нове середовище, довкола нові діти, нові педагоги. У той же час для навчання та розвитку їм необхідне спеціальним чином організоване навчальне середовище. Це середовище має поступово змінюватися відповідно до пізнавальних та особистісних потреб дитини.

Перед педагогами стоїть складне завдання: потрібно, з одного боку, створити для дитини з порушеннями психофізичного розвитку розвиваюче середовище, а з іншого - допомогти їй навчитися адекватно поводитися в ньому, незважаючи на постійну зміну ситуації. Структура танцю, його чіткий малюнок формують зовнішні опори особистісної поведінки дитини. Танці створюють емоційну рівновагу: збирають, заспокоюють дітей, полегшують перехід від одного заняття до іншого.

Заняття танцями корисні й для дітей із емоційно-вольовими порушеннями, й для дітей, які мають порушенням інтелектуального розвитку.

Для вирішення емоційно-вольових проблем важливо, що під час танцю дитина природно перебуває у ситуації взаємодії з іншими дітьми, не набуваючи негативного досвіду спілкування. Навіть діти, які ніколи не дозволяють торкатися себе, під час танцю тримають один одного за руки. Танцюючи, всі дивляться один на одного і виконують певні рухи. Поступово діти навчаються узгоджувати свої дії з діями інших людей, і тоді танець стає організованішим і ритмічним.

Серед музично-ритмічних рухів велике місце займають музично-ритмічні вправи.

Вправи, спрямовані на корекцію стоп, складаються з різних видів ходьби на напівпальцях, на п'ятах, на внутрішній та зовнішній стороні стопи. Перекочування з п'яти на носок слід виконувати на всій ступні, створюючи при цьому для пальців додаткову роботу.

Крім вправ, до музично-ритмічних рухів належать і танці: парні, танці зі співом, хороводи, сюжетні, національні, характерні.

Парні танці використовувати досить складно: вони вимагають координації рухів партнерів у парах, а діти з ООП часто виконують такі рухи кожен у своєму темпі. І все ж відмовитися від них не можна, тому що правильно підібраний танець може багато чого навчити: розвинути увагу, орієнтування в просторі, почуття ритму, координацію рухів, а ще механізм підстроювання рухів до музики і до рухів партнера.

У процесі пластичних імпрровізацій під музику не тільки розвивається фантазія, творча уява дітей, їх здатність передавати в рухах різні емоційні стани та образи, а й знімається психічна напруга.

Танець забезпечує навчальний досвід, який розширює діапазон поведінки дітей та їх реакції на світ. Більшість танцювальних рухів вимагають дуже хорошого балансу, і вправи з балансу дійсно є частиною кожного танцювального заняття. Синхронізація рухів, яка є частиною підходів танцювальної терапії, може допомогти зменшити проблеми з увагою та дефіцитом уваги/гіперактивністю. Окрім того, коли учасники танцюють або рухаються зі своїми друзями та терапевтом під музику вони набувають здатності вивчати правила гри через синхронізацію рухів із музикою та відповідним чином адаптуватися до кожної ситуації [3]

Література

1. Koch, S. C., Riege, R., Tisborn, K., Biondo, J., Martin, L., & Beelmann, A. (2019). Effects of Dance Movement Therapy and Dance on Health-Related Psychological Outcomes. A Meta-Analysis Update. *Frontiers in psychology*, 10, 1806. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01806>
2. Jay, D. (1991). dance program on creativity of preschool handicapped children. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 8 (4), 305-316.
3. Scharoun Benson, Sara & Luymes, Nicole & Bryden, Pamela & Fletcher, Paula. (2014). Dance/Movement Therapy as an Intervention for Children with Autism Spectrum Disorders. *American Journal of Dance Therapy*. 36. 10.1007/s10465-014-9179-0)

Пехарєва А.С.

в.о.завідувача кафедри,
кандидат психологічних наук,
старший викладач
кафедри спеціальної педагогіки
і психології та інклюзивної освіти

Осика Ю.Ю.

викладач кафедри соціальної роботи
Комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

**СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕАМИ ЗАСОБАМИ
АРТ-ТЕРАПІЇ**

В умовах сучасної реальності формування та розвиток підростаючого покоління є найважливішим соціальним завданням. Практична значущість та актуальність розвитку сучасного підростаючого покоління збільшується і у зв'язку з тим, що саме наше суспільство перебуває на перехідному етапі свого розвитку та формування. І на оновленні майже всіх сфер сучасного соціуму на провідний план виступає саме цілеспрямована соціалізація особистості індивіда, тобто конструктивне засвоєння їм із раннього дитинства основних цінностей суспільства чи співтовариства, у якому належить жити і взаємодіяти.

Гармонійна соціалізація являє собою двобічний процес, завдяки якому особистість засвоює соціальний досвід, інтегруючись у соціальне середовище, в систему наявних у ньому зв'язків, а також — активно відтворює ці зв'язки, реалізуючи себе як особистість. У зв'язку з цим зростає роль створення сприятливих умов для успішної соціалізації починаючи з молодшого шкільного віку.

До визначення сутності соціалізації, окреслення особливостей її перебігу звертаються психологи Н. Абдюкова, Г. Авер'янова, І. Бех, Н. Дембицька, В. Москаленко, С. Розум та ін., соціальні психологи Г. Андреєва, І. Мартинюк, Л. Музичко, Л. Орбан-Лембрик та ін., соціальні педагоги О. Безпалько, І. Зверєва, А. Капська, Г. Лактіонова, Л. Мардахаєв, Л. Міщик, А. Мудрик, С. Савченко, С. Харченко та ін., педагоги Б. Вульф, Н. Голованова, В. Кравець, Н. Лавриченко та ін.. Дослідженню соціальної адаптації школярів присвятили свої праці відомі українські педагоги М. Головатий, Є. Ізотова, І. Зайченко, Т. Кравченко, С. Литвиненко, Д. Ольшанський, М. Фіцула та ін..

Поняття «соціалізація» було вперше введено в науковий обіг американським соціологом Ф. Гіддінгсом наприкінці XIX століття. Під соціалізацією він пропонував розуміти процес розвитку соціальної природи людини. Проте, лише в середині XX століття термін «соціалізація» набув офіційного статусу теоретичного поняття і був внесений до реєстру Американською соціологічною асоціацією. І сьогодні термін «соціалізація», незважаючи на його широке застосування, все ще не має однозначного тлумачення, іноді до терміну «соціалізація» взагалі висловлюється досить критичне ставлення. Так, наприклад, Б. Рубін та Ю. Колесников пропонують замінити термін «соціалізація» поняттям «адаптація». І сьогодні термін «соціалізація», незважаючи на його широке застосування, все ще не має однозначного тлумачення, представники філософії, соціології, психології, педагогіки пропонують різні трактування цього поняття.[6]

.Зростання важливості індивідуально-особистісного початку у всіх проявах життєдіяльності людини — одна з характерних рис сучасного суспільства, що приковує увагу педагогічної науки до проблеми формування особистості нового типу — гуманістичної особистості. Різноманітні зміни у різних сферах життєдіяльності соціуму зумовили широкий інтерес та розкрили соціальну важливість проблеми соціалізації особистості, що актуалізували завдання вивчення механізмів соціалізації.

Нині, коли всі розвинені країни прагнуть до всіцільної інклюзивності суспільства, особлива увага приділяється різностороннім методам та формам

соціалізації, які будуть влучними для дітей з особливими освітніми потребами. Серед таких новітніх форм окреме місце посідає соціалізація дітей засобами арт-терапії, оскільки багатьма науковцями доведено, що застосування арт-терапії в початковій школі є найбільш ефективним, оскільки в молодшому шкільному віці проявляється сильний потяг до спонтанної творчої діяльності.

Мистецтво десятиліттями використовувалося як засіб для позбавлення від стресу та тривоги для людей різного віку та здібностей. Було також показано, що він покращує концентрацію та дрібну моторику, одночасно зменшуючи проблемну поведінку. Як терапевтична техніка мистецтво може творити чудеса з дітьми з особливими потребами, сприяючи розвитку впевненості в собі та розвитку комунікативних навичок.

Поліпшення комунікативних навичок засобами арт-терапії у дітей з особливими освітніми потребами вивчали такі науковці, як: Е. Крамер, А. Хілл, К. Уелсбі, О. Вознесенська, Л. Мова, А. Шилан, Л. Аксьонова, О. Боровик, Л. Виготський, О. Гаврілушкіна, А. Граборов, Т. Головіна, Ж. Демор, О. Декролі, В. Кащенко, А. Колупаєва, І. Нагорна, Л. Руденко, Е. Сеген, Т. Скрипник, М. Федоренко, О. Чеботарьова, М. Шеремет та ін.

Арт-терапія часто пропонується дітям і підліткам із психосоціальними проблемами. Арт терапія — це експериментальна форма лікування, в якій передбачається, що використання художніх матеріалів, процес їх створення в присутності та під керівництвом арт-терапевта, а також результат мистецтва сприяють зменшенню психосоціальних проблем. Особливістю сучасного етапу розвитку арт-терапії є посилення її міждисциплінарних зв'язків із психологією, соціологією, культурологією. Термін арт-терапія ввів у вжиток 1938 р. Адріан Хілл. [1]

Предметом арт-терапії в освіті є підтримка або відновлення здоров'я учнів та їх пристосування до обстановки освітнього закладу методом реалізації її психокорекційного, діагностичного та психопрофілактичного потенціалу. Арт-терапія є способом корекції та розвитку за допомогою творчості. Причому важлива сама операція, а не кінцевий продукт та його оцінка. Через роботу з багатогранними символами в мистецтві розвиваються асоціативно-подібне мислення, а також блоковані або слаборозвинені системи сприйняття. складних життєвих завдань.

Основоположні принципи арт терапії для дітей та підлітків полягають у тому, що створення візуальних образів є важливим аспектом природного процесу навчання, і що діти та підлітки у присутності арт-терапевта можуть доторкнутися до почуттів, які інакше неможливо легко висловити. словами. Здатність виражати себе та практикувати творчі навички може дати відчуття контролю та самоефективності та сприяє самопізнанню. Таким чином, це може надати дітям і клініцистам спосіб вирішення психосоціальних проблем іншим способом, ніж інші види терапії. [1]

Арт-терапія дозволяє дітям обробляти те, що з ними сталося, і допомагає зменшити стрес і тривогу, коли вони долають ці проблеми. Забезпечуючи дітям безпечне місце для вираження своїх негативних почуттів і емоцій, арт-терапія покращує психічний, емоційний і фізичний стан дитини.

У процесі соціалізації дітей з особливими потребами у більшості випадків використовують індивідуальну і групову форми арт-терапії. Більшість арт - терапевтів надає перевагу груповій арт-терапії, адже саме групова робота з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку дозволяє розвивати ціннісні соціальні навички, дозволяє опановувати нові ролі, а також спостерігати, як рольова поведінка впливає на взаємини з навколишнім середовищем, підвищує самооцінку і призводить до зміцнення особистої ідентичності

Арт-терапія виходить за рамки розфарбовування та маніпулювання предметами, а включає такі дії, як малювання картин, написання оповідань та віршів, хореографія танців, написання та виконання п'єс. Це може відбуватися як на приватних терапевтичних сесіях, так і в групах, що дає дітям можливість попрацювати над своїми навичками соціального спілкування.

Безпосередні переваги арт-терапії можуть бути помітні не відразу, але з часом вони можуть:

- Поліпшити самосвідомість;
- Зменшити відчуття стресу, тривоги та депресії;
- Допоможе дитині впоратися з почуттями, пов'язаними з хворобою, травмою та горем;
- Удосконалювати навички спілкування;
- Підвищення самооцінки;
- Дозволить дітям побачити проблеми з іншої точки зору;;
- Удосконалювати навички вирішення проблем

У системі соціальної допомоги дітям з особливими потребами використовуються різні види арт-терапії: терапія засобами зображувальної діяльності (малюнок, ліпка); музична терапія; імаготерапія; кінезітерапія (особливо, психогімнастика та корекційна ритміка); танцювальна терапія; казкотерапія. [5]

Фахівці Великобританії пропонують до використання із дітьми з порушеннями психофізичного розвитку такі методи арт-терапії

- Художнє створення чогось, оскільки це допомагає підвищити впевненість дитини в собі. Розфарбовування картини або друк покритих фарбою форм із нарізаними овочами чи фруктами також покращує координацію.

- Виготовлення скульптури з глини сприяє поліпшенню концентрації. Це стимулює розум і допомагає дітям з особливими освітніми потребами розвивати хватку, координацію очей і рук і навіть вивчати алфавіт.

- Заняття з кубиками та іншими будівельними інструментами особливо корисні для дітей з розладами аутистичного спектру (РАС) і проблемами у навчанні. Дитині з РАС дуже важко відірватися від комфортної рутини. Будуючи різні структури, дитина заохочується пробувати щось нове, розвивати креативність і вдосконалювати навички вирішення проблем.

- Багато дітей з особливими потребами вважають слухання музики та реакцію на неї блаженством. Танці допомагають їм самовиражатися і покращувати силу тіла. Музична або танцювальна терапія розслабляє їх і стимулює гормони гарного самопочуття в їх мозку.

- Ігри у воді заспокоюють. Це допомагає дітям з психофізичними порушеннями розвивати координацію та моторику. Гра з іншими у воді також допомагає покращити соціальні навички.

- Сенсорний кошик. Зазвичай це великий контейнер, наповнений матеріалами та предметами, спеціально вибраними для стимулювання почуттів. Це зручний спосіб інтегрувати почуття дитини та покращити її увагу. Для дітей з особливими освітніми потребами сенсорний кошик може допомогти розвинути координацію, моторику та навички вирішення проблем.

- Настільні ігри. Такі ігри формують у дітей з особливими освітніми потребами впевненість у собі та соціальні навички. Удома батьки можуть поділитися цими іграми та зміцнити зв'язок зі своїми дітьми. Батьки також можуть допомогти навчити своїх дітей таким цінним навичкам спілкування, як чергування та обмін.

- Використання ляльок-маріонеток сприяє розвитку емоційного інтелекту та уяви. Для дітей з РАС і дітей із затримкою мовлення, маріонетки дають можливість зрозуміти абстрактні поняття та практикувати спонтанність.

- Використання сучасних технологій, які допомагають дітям з особливими освітніми потребами краще навчатися та спілкуватися. Діти з депривацією слуху чи зору, або діти з порушеннями мовленнєвого розвитку можуть отримати значну користь від спілкування за допомогою зображень і голосу на цифрових пристроях. [3]

Отже, арт-терапія на сьогоднішній момент є одним з провідних інноваційних засобів у соціалізації, розвитку творчих здібностей дітей. Заняття арт-терапією з дітьми молодшого шкільного віку позитивно впливатимуть на адаптацію та соціалізацію, за умови, що педагогічний процес побудований цікаво і тоді арт-терапія займе гідне місце в навчальному процесі не лише гуртків та секцій.

Література

1. Bosgraaf L, Spreen M, Pattiselanno K, van Hooren S. Art Therapy for Psychosocial Problems in Children and Adolescents: A Systematic Narrative Review on Art Therapeutic Means and Forms of Expression, Therapist Behavior, and Supposed Mechanisms of Change. *Front Psychol.* 2020 Oct 8;11:584685. doi: 10.3389/fpsyg.2020.584685. PMID: 33132993; PMCID: PMC7578380.
2. Dye M. (2018). *Evaluating the benefits of art therapy interventions with grieving children* (Ph. D. Thesis). James Madison University, JMU Scholarly Commons. Available online at: <https://commons.lib.jmu.edu/edspec201019/129>
3. Simon S. Hackett, Liz Ashby, Karen Parker, Sandra Goody & Nicki Power (2017) UK art therapy practice-based guidelines for children and adults with learning disabilities, *International Journal of Art Therapy*, 22:2, 84-94, DOI: [10.1080/17454832.2017.1319870](https://doi.org/10.1080/17454832.2017.1319870)